

МЕТОДИКА ПІОНЕРСЬКОЇ РОБОТИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО (1918-1970)

Коляда Н.М.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

В науковій сфері сьогодні простежується тенденція до узгодження в основних піходах щодо розуміння природи, сутності, принципів побудови та функціонування дитячого руху – складову частину соціального руху, що представляє сумісні дії дітей та дорослих, які об'єдналися з метою накопичення соціального досвіду, формування ціннісних орієнтацій та самореалізації; унікальний соціально-педагогічний фактор, що активно стимулює дитяче самоствердження, самовизначення і, нарешті, соціалізацію (Р. Литвак, Росія) [4, с. 64].

Визначення засобів впливу суспільного формування на особистість дитини, обґрунтування шляхів стимулювання позитивної самоорганізації, соціальної дитячої активності у вирішенні проблеми оптимальної взаємодії дорослих і дітей, прогнозування стану дитячого руху в недалекому майбутньому і т.д. – ці та інші проблеми є предметом дослідження науки про дитячий рух – соціокінезики дитинства – особливої наукової галузі, системи (сукупності) наукових знань про дитячий суспільний рух, яка включає: загальну теорію дитячого руху, методику діяльності дитячих громадських об'єднань, організацій, історію й історіографію дитячого руху та ін. [4, с. 317].

Одним із актуальних завдань педагогіки дитячого руху, соціокінезики дитинства є дослідження теорії та методики діяльності дитячих громадських об'єднань, організацій в історичному контексті. За словами А.Г. Кирпичника (Росія), соціокінетика наслідує та критично осмислює знання, накопичені в теорії та методиці піонерської роботи, є продовженням цієї наукової дисципліни в новій якості, в нових суспільно-історичних умовах, в умовах вільної наукової творчості [7, с. 233]. Тому уроки історії, представлені у працях учених-соціокінезикиків, дослідників дитячого руху, важливі для використання

кращого досвіду у процесі сучасного проектування організації дітей без повторення помилок минулого.

За словами відомого спеціаліста в галузі теорії та історії дитячого руху, члена Асоціації дослідників дитячого руху (Росія), професора М.В. Богуславського, в історії піонерської організації особливе місце займає порівняно нетривалий хронологічно, але насичений вижливими подіями період кінця 50-тих – 60-тих рр. ХХ ст. – так звана „піонерська повинь”, яке характеризується посиленою увагою педагогічної громади до проблем дитячого руху [2, с. 32–33].

У цьому контексті заслуговує на увагу теоретична і практична діяльність Василя Олександровича Сухомлинського – видатного педагога, публіциста, дитячого письменника, члена-кореспондента Академії педагогічних наук РРФСР (1957), Заслуженого вчителя школи УРСР, нагородженого орденом Леніна (1960)... директора відомої на весь світ Павлиської школи (Онуфріївський район на Кіровоградщині), в якій працював з 1948 р. й до кінця життя [5, с. 893].

Важливе місце в педагогічній діяльності В.О. Сухомлинського займала розробка широкого спектру питань, пов'язаних з діяльністю дитячих і юнацьких об'єднань, що отримало віддзеркалення у його творах: „Воспитание коммунистического отношения к труду” (1959), „Пионерская романтика” (Болгарія, 1965), „Воспитание личности в советской школе” (1965), „Этюды о коммунистическом воспитании” (1967), „Наша добрая семья (Записки пионервожатого)” (невиданий рукопис педагога датований 1967 р.), „Серце віддаю дітям” (1968), „Павлиська середня школа” (1969), „Народження громадянина” (1970), „Методика виховання колективу” (1971), „Як виховати справжню людину” (1989) та ін.

Постать В.О. Сухомлинського, його творча спадщина стали предметом дослідження цілої когорти вітчизняних і зарубіжних учених. Серед них – М.Я. Антонєць, М.В. Богуславський, Л.С. Бондар, М.С. Вашуленко, В.Я. Волошина, Н.А. Калініченко, М.І. Сметанський, О.В. Сухомлинська та ін. Так, у 90-ті роки ХХ ст. сформувався окремий напрям в історії педагогіки – „сухомлиністика”, який досліджує і поширює творчий доробок Василя

Олександровича, підтримує досвід реалізації й розвиток ідей педагога в Україні та за її межами. На сьогодні створена і активно працює Українська асоціація ім. Василя Сухомлинського (1991), Міжнародне товариство послідовників В. Сухомлинського (Німеччина, Марбур, 1990), Всекитайське товариство прихильників В. Сухомлинського (1998) [5, с. 894].

Мета статті – здійснити аналіз методики піонерської роботи у педагогічній системі Василя Олександровича Сухомлинського.

Педагогічні ідеї Василя Олександровича Сухомлинського формувалися в конкретно-історичних і конкретно-педагогічних умовах життя країни 50-60-тих років ХХ ст. – період, коли радянська цивілізація „хрущовського десятиліття” висунула серед інших видатних представників своєї епохи – „шестидесятників” – і В.О. Сухомлинського. Чому саме його? Один із аргументів, за словами О.В. Сухомлинської, – принцип гуманізму як основний в його педагогічній системі, ядро, центр його педагогічних поглядів: „Через любов, спілкування, природу, красу, культуру, працю і моральність Василь Олександрович вибудовував свою систему виховання. Полюби, не нашкодь, допоможи, підкажи, збережи, захисти, захопись, покажи на своєму прикладі...” [8, с. 423]. Педагог, який щиро і безроздільно вірив у комуністичні ідеали, „...увібрав тенденції і рух, що зародилися в 60-ті роки; в його творчості ідеальне і матеріальне не протиставлене одне одному, а з матеріального виростає ідеальне. Ідеальне як зразок, норма включається в повсякденну діяльність дитини. Сухомлинський в ідеальному бачив не тільки перспективу (комуністичний ідеал), а все, що оточує дитину, – природу, історію, мистецтво, народні традиції, що складають не тільки ідеологічну, але й культурно-історичну основу виховання того, що возвеличує людину, робить її особистістю. Тим самим Василь Олександрович олюднив педагогіку” [8, с. 424]. І саме така нова і незвична для того часу постановка питання виводила Сухомлинського з чітко окресленого марксистського кола на більш широкі горизонти гуманістичної, загальнолюдської педагогіки [8, с. 424].

Особливості конкретно-історичних і конкретно-педагогічних умовах життя країни 50-60-тих років ХХ ст., а також специфіка, властива українській сільській школі, зробили істотний вплив на його педагогічні погляди та створену ним методику піонерської роботи. За словами М.В. Богуславського, сьогодні з позицій сучасності є можливість більш широко і повно оцінити сутність і значення діяльності педагога в контексті суспільно-політичної ситуації, що склалася в країні у другій половині 60-х років ХХ ст. Конфліктна ситуація, яка виникла навколо талановитого педагога з широкого спектру проблем виховання, в тому числі і з питань методики піонерської роботи, була штучно створена групою педагогів-теоретиків, яких підтримали окремі друковані органами. Це було не звичайне зіткнення педагога-новатора з традиційними поглядами на процес навчання і виховання дітей, а „...ідейне протиборство послідовних прихильників демократичних, антиавторитарних тенденцій в педагогіці, одним з яскравих виразників яких був В.О. Сухомлинський, з представниками бюрократичного, догматичного підходу, що набував поширення в багатьох сферах суспільного життя країни, у тому числі і в діяльності піонерської організації [2, с. 44].

За словами О.В. Сухомлинського, „...першою і найважливішою метою комуністичного виховання є Людина – її всебічний розвиток, ясний розум, високі ідеали, чисте, благородне серце, золоті руки; її особисте щастя. Колектив – засіб виховання Людини. Засіб могутній, але не всесильний. Виховання в радянській школі я б назвав творінням щастя особистості. Кожна людина – це, за словами Гейне, „світ, який з нею народжується і з нею вмирає. Під кожною могильною плитою лежить всесвітня історія” [9, с. 32].

Кожну людину, особистість педагог порівнював із діамантом, добутиим з таємничих глибин, а сутність виховання вбачав у тому, щоб „... уміло, розумно, тонко, сердечно доторкнутися до кожної з тисяч граней, знайти ту, яка, якщо діамант відшліфувати, засяє неповторним сяйвом людського таланту, і це сяйво принесе людині особисте щастя. Відкрити в кожній людині її, тільки її неповторну грань – у цьому мистецтво виховання” [9, с. 32].

У продовження зазначеного вище піонерську організацію педагог представляв у вигляді майстерні, в якій „шліфуються діаманти”, що складає саму сутність, саму „серцевину” всієї виховної роботи школи. Піонерська робота, за словами педагога, – це „...самий тонкий, найчутливіший, наймудрий дотик вихователя до самих сокровених куточків дитячого серця” [9, с. 32].

Принципи організації піонерської роботи В.О. Сухомлинський частково висвітлює у статті „Наша добрая семья (Записки пионервожатого)”. Уривок з невіданого рукопису педагога (датованого 1967 р.) опубліковано у науково-популярному виданні „Этюды о В.А. Сухомлинском [9]. Педагогические апокрифы” (упорядник акад. О.В. Сухомлинська). Вперше ж цей рукопис був опублікований у 1965 р. в Болгарії під назвою „Пионерская романтика” [9, с. 31].

У „Записках...” педагог розкриває важливість і необхідність романтико-героїчного виховання дітей; пропонує виховувати ідейність, патріотизм, моральність дитини у природних умовах, на природі, залучаючи дітей до різних видів ігрової та трудової діяльності. За словами О.В. Сухомлинської, запропонована педагогом методика „...є близькою до методів вільного виховання при збереженні емоційної підтримки авторитетного педагога, який виступає тут у ролі піонерського вожатого: мета його праці – пробудити добрі почуття, людяність, „пізнати світ сердець”, „іти до людини” [9, с. 31]. За своєю спрямованістю праця перегукується з книгою „Серце віддаю дітям” (1968) та з „Етюдами про комуністичне виховання” (1967).

З середини 60-х років ХХ ст. починається новий період в розробці В.О. Сухомлинським методики діяльності піонерської організації. Разом з тим, що в Павлівській школі, як і раніше, велика увага приділялася вихованню в учнів працьовитості, готовності до творчого підходу до найбуденнішої роботи, тепер в центрі уваги педагога – питання боротьби з проявами формалізму і парадності в житті дитячих і юнацьких організацій. Зі всім пафосом педагога-громадянина викриває у той час Павлівський учитель так звану „педагогіку заходів”, гру в активність, яка почала підміняти собою безпосередню живу, самодіяльну участь піонерів у громадському житті [2, с. 43–44].

З цього приводу педагог зазначав: „Головне в піонерській роботі – виховання душі, виховання особистості, формування морального обличчя громадянина, патріота, трудівника. Ідейне благородство людини починається з того, як вона ставиться до матері і батька, наскільки чутливо і тривожно вона відчуває поряд з собою іншу людину. Людність – ось що в першу чергу повинна виховувати піонерська організація. Але людність – це якість глибоко індивідуальна. Не огляди і конкурси, не дворічки і трирічки, не збори і змагання повинні бути на першому плані, а повсякденна, непомітна з першого погляду, важка і багатогранна праця з людською особистістю...

...Не мудрування над організаційною структурою, не придумування всіляких форм підкорення і керівництва, не всесоюзні і республіканські „заходи” – всілякі дворічки і трирічки, конкурси, огляди, рейди і змагання, а непомітний, з першого погляду, дотик вихователя до серця Петі і Тані – ось у чому сутність піонерської роботи” [9, с. 31–33].

В основі методики діяльності піонерської організації, розробленої В.О. Сухомлинським – ідеї, пов'язані з вихованням громадської активності школярів. Піонери Павлиської школи одними з перших у країні ще в середині 50-х років ХХ ст. розпочали велику роботу під девізом: „Ніхто не забутий, ніщо не забуте!”, що полягала у проведенні значної пошукової роботи, розшуку і упорядкуванні могил загиблих героїв, допомозі їхнім сім'ям, зібранні спогадів учасників війни. В день вступу до піонерської організації учні, віддаючи дань пам'яті загиблим у роки війни, приходили на могили героїв-піонерів. Саме тут проходили урочиста лінійка, де юним ленинцям зав'язувалися краватки. Завершувався цей день посадкою дерев у саду пам'яті загиблих героїв. Крім цього, у школі практикувалася така форма ідейно-етичного виховання, як культ Матері, Природи, Книги. Це емоційно насичувало роботу піонерської організації, пронизувало її духом романтики, що так імпонує підліткам [2, с. 44].

У розробленій В.О. Сухомлинським методиці піонерської роботи значне місце займало питання співвідношення педагогічного керівництва і дитячої самодіяльності. Мистецтво педагогічного керівництва дитячою самодіяльністю

педагог вбачав в умінні вчителя бути так само захопленим роботою, як і діти, трудитися разом з ними, при цьому прагнути наситити їхню діяльність громадянськими поривами. Саме у такій спільній діяльності відкриваються дитячі серця, вихованець стає другом, товаришем педагога, між ними виникає спільність поглядів, життєвих цілей. Учитель передає учням не тільки знання, але й свій погляд на життя, своє ставлення до дійсності [2, с. 44].

За словами О.В. Сухомлинського, „... правильне виховання – це гармонія взаємодії вихователя і колективу на особистість вихованця. В цій гармонії провідна роль належить безпосередньому впливу вихователя-вожатого на духовний світ людини, – тієї парної педагогіки, якій необхідно повернути „права громадянства”. Колектив живе тільки тоді, коли відбувається безперервний процес всебічного розвитку кожної особистості. Багатство духовного світу колективу визначається багатством духовного світу особистості” [9, с. 33].

За словами М.В. Богуславського, Василь Олександрович Сухомлинський, як директор Павлиської школи, був еталоном здійснення істинно педагогічного керівництва дитячими і юнацькими самодіяльними організаціями. Демократична, глибоко гуманна людина за вдачею, він завжди прагнув використовувати стимулюючий підхід до дитини, рішуче відкидав авторитарну педагогіку, виховання „за командою”. У свою чергу, це викликало любов і довіру до нього з боку дітей. Доброта і справедливість, ерудиція і безмежна відданість вихованцям... Романтик, поет, творча людина, яка глибоко розуміє світ дитинства... Завдяки цим особистісним рисам, помноженим на ґрунтовне знання теорії і методики піонерської роботи, він став справжнім „піонерським директором” – людиною, яка високо ставить усвідомлення піонерами відчуття господаря своєї організації, не допускає авторитарної підлеглості органів дитячого самоврядування рішенням педагогічної ради, особистим вказівкам, і тим більше – розпорядженням директора школи [2, с. 44–45].

При виборі старшого піонерського вожатого В.О. Сухомлинський керувався таким принципом: це завжди була випускниця Павлишської школи, в якій яскраво виявлялася професійно-педагогічна спрямованість особистості,

любов і пошана до дітей; вона обов'язково повинна була володіти музичними інструментами, добре співати і танцювати, що допомагало на високому рівні організовувати та емоційно насичувати позакласні піонерські заходи. Старший піонерський вожатий щорічно обирався педагогічною радою, що свідчило про його високий статус у Павлівській школі. Сам Василь Олександрович приділяв багато уваги старшим піонервожатим, ділився „секретами” методики піонерської роботи, передаючи їм свою педагогічну майстерність [2, с. 45]

У статті „Наша добрая семья (Записки пионервожатого)” О.В. Сухомлинський писав: „Хто ж має бути вихователем юних лєнінців? В школах він називається вожатим. Вожатий піонерської дружини, вожатий загону. Він повинен бути самим досвідченим педагогом, у досконалої володіти парною педагогікою (без лапок), яка в нинішніх умовах визначає культуру педагогічної праці... Він істинний духовний наставник кожної людини, він вчить жити, відкриває людині очі на світ і насамперед на саму себе...” [9, с. 32].

Діяльність дитячих організацій у Павлівській школі базувалася на такому положенні: справжня самодіяльність можлива тоді, коли дітей об'єднує захопленість справою і при цьому вони відчують, що запроваджують у життя свої задуми, долають труднощі. З цього приводу В.О. Сухомлинський неодноразово зазначав, що якщо педагог повинен відповісти на питання „Для чого робити?”, то відповідь на питання „Що і як робити?” повинна бути цілком прерогативою дитячого самоврядування. При цьому він виступав проти спрощеного розуміння дитячої самодіяльності, яка нібито повинна бути абсолютно вільною від участі в ній педагога: „Піонерський збір без класного керівника, екскурсія без учителя, тимурівська робота без старшого піонервожатого – ось що нерідко вважають самодіяльністю та ініціативністю. Це примітивне, наївне уявлення про самодіяльність особистості і колективу” [2, с. 45] Тому важливо, щоб, педагог, який бере участь у всіх справах і турботах юних вихованців, не пригнічував, а навпаки – всебічно спонукав їхню активність і самодіяльність.

За словами М.В. Богуславського, безперечною заслугою В.О. Сухомлинського є оригінальне (більш широке у порівнянні з традиційним)

педагогічне трактування ним поняття „піонерська романтика”, сутність якої він вбачав у тому, щоб хлопчики і дівчатка, які роблять щось корисне і необхідне для суспільства, відчували себе щасливими у праці, переживали красу її основних складових. Тому педагог послідовно виступав проти обмеження життя піонерської організації тільки рамками школи та інтересами навчальної діяльності. Павлиський директор прагнув теоретично розробити і практично реалізувати шляхи подолання вузького тлумачення сфери діяльності піонерів, що склалося починаючи з другої половини 30-х років ХХ ст. Розглядаючи школу як відкриту виховну систему, він активно допомагав піонерським колективам поєднувати свою діяльність в основній сфері – школі – з їхньою роботою за місцем проживання і, найголовніше, безпосередньо в сільськогосподарському виробництві (піонерські ланки на базі тваринницької ферми або теплиці і т.п.) [2, с. 46].

Взагалі, участь школярів у суспільно корисній праці, тісний повсякденний зв'язок з життям трудового народу були основою всієї роботи піонерів. Василь Олександрович розробив і застосував на практиці ряд вимог до організації трудової діяльності, що сприяють її високій виховній ефективності, так званих вимог „педагогіки продуктивної праці”. Зокрема: продуктивна, суспільно корисна праця школярів повинна бути загальною, такою, що охоплює з більш раннього віку всіх учнів, незалежно від їх таланту і перспективи вибору майбутнього життєвого шляху (але при цьому необхідно здійснювати його з точним обліком вікових особливостей учнів); надання продуктивній праці яскраво вираженого дослідницького характеру, включення в трудовий процес досягнень науки і техніки у будь-якій галузі виробництва, в кожному виді трудової діяльності [2, с. 46].

Одним із важливих засобів досягнення означеного педагог вважав перетворення Павлиської школи на школу передового господарювання, лабораторію сучасної агротехніки, свого роду місцеву ВДНГ для колгоспників, які могли б переймати у піонерів досконалі форми ведення сільського господарства. На дослідних ділянках, „піонерських гектарах” учні отримували

врожаї, які в декілька разів перевищували колгоспні завдяки застосуванню новинок агротехніки. Прогресивний характер мали і економічні форми здійснення продуктивної праці в Павлиській школі, де вже в 50-60-ті роки ХХ ст. широко використовувалися принципи госпрозрахунку і самоокуповування, застосовувався своєрідний бригадний підряд у різних видах сільськогосподарської діяльності [2, с. 46].

На думку Василя Олександровича, основною формою організації суспільно корисної, продуктивної праці піонерів є діяльність різновікових трудових колективів, які розглядалися ним як „елективний засіб” підвищення рівня всієї виховної роботи. У цих об'єднаннях, на його думку, в процесі тісного духовного спілкування школярів різного віку найяскравіше виявлялися такі риси колективістських взаємин, як взаємодопомога, дружба, товариствість, краще розвивалися індивідуальні схильності, покликання учнів. Серцевина продуктивної праці піонерів – її колективний характер. Виконуючи трудові завдання, вихованці переконувалися, що кінцевий результат праці залежить, перш за все, від єдності зусиль колективу, від активності кожного його члена, від дружнього прагнення щодо досягнення загальної мети. Разом з тим умови і організація праці, на думку педагога, повинні дозволяти враховувати також і індивідуальний внесок кожного в загальну справу, що сприяє формуванню відчуття особистої відповідальності члена колективу перед товаришами [2, с. 46–47].

У Павлишській школі склалася чітка система діяльності різних різновікових колективів (як постійних, так і тимчасових), які охоплювали учнів, починаючи з 2-3 класів, серед яких: гуртки політехнічного плану, що об'єднували дітей 5-8 класів; ланки високої продуктивності праці, що склалися з піонерів 6-7 класів; самодіяльний піонерський табір, в якому працювали і відпочивали піонери різного віку; групи, організовані за місцем проживання, що охоплювали всіх учнів Павлиської школи; учнівські бригади, у складі яких спільно трудилися старші піонери і комсомольці; спільні виробничі об'єднання піонерів, комсомольців і колгоспників, а також інших трудівників, у тому числі і батьків учнів [2, с. 47].

Значне місце у Павлівській школі приділялося оволодінню піонерами основ адміністративно-господарської діяльності. Цьому, зокрема, сприяли різні ролеві ігри, які широко практикувалися у процесі суспільної корисної праці. Для того, щоб в майбутньому випускники краще розуміли роль і значення моральних стимулів, у школі застосовувалися різноманітні форми їх реалізації, зокрема: внесок до „Піонерської скарбнички корисних справ”, відповідний запис у піонерському літописі та ін. У різних формах суспільно корисної праці педагог вбачав не тільки спосіб виробництва матеріальних цінностей, а, насамперед, ефективний засіб здійснення професійної орієнтації і підготовки школярів до життя, до продуктивної праці, важливий шлях формування основних морально-інтелектуальних якостей особистості в єдності її найважливіших проявів – громадянин, трудівник, сім'янин [2, с. 47].

Однак, гуманістичне спрямування педагогічної системи В.О. Сухомлинського не відповідало вимогам офіційної освітньої політики, відповідно до якої педагогічна наука і школа „... повинні були стати „руками” державної системи у формуванні поколінь радянських людей, які беззаперечно виконують будь-які партійні команди” [2, с. 389]. А це, в свою чергу, призвело до переслідувань з боку офіційної педагогіки. Зокрема, під час полеміки в радянській педагогічній пресі навколо нарисів В.О. Сухомлинського „Этюды о коммунистическом воспитании” (1967) педагог звинувачувався в ісповідуванні теорії вільного виховання, яка давно „відхилена” радянською педагогікою, „абстрактного гуманізму”, соціалізму з „людським обличчям” і т.п. [1, с. 386–387].

Доктор психологічних наук, академік та президент Російської академії освіти А.В. Петровський з цього приводу зазначав: „Не треба бути психологом, щоб зрозуміти, якою важкою душевною травмою повернулися ці звинувачення для Сухомлинського. Він зовсім не був свідомим противником марксистської ідеології і комуністичного виховання. Очевидно, його метою було комуністичне виховання „з людським обличчям” і не більше. Але навіть такі скромні поправки до пануючої системи поглядів були тоді неприйнятними” [6, с. 416].

На думку заступника головного редактора журналу „Народное образование” Н.І. Целищевої, заслуга В.О. Сухомлинського в тому, що „... він співпав з гострою потребою часу в „педагогічній відлизі” і відповів на цю потребу своїми статтями. В ті роки такі поняття у професійному лексиконі, як „чуткість”, „співчуття”, „співпереживання”, „доброта”, звучали різким диссонансом піонерсько-артеківській отупляючій вульгарності всіх цих бадьорячих „єдиних ступеней”, „маршів”, „речівок”, що низводять дітей навіть не до „гвинтиків”, а до пластмасових зубців одного бескінечного „педагогічного гребінця”...” [10, с. 418].

Література

1. Богуславский М. Абстрактный гуманизм В.А. Сухомлинского // Этюды о В.А. Сухомлинском. Педагогические апокрифы / Составление, предисловие, комментарии, вступления к частям книги О.В. Сухомлинской. – К.: Акта, 2008. – С. 385–387
2. Богуславский М.В. Детское движение в России: между прошлым и будущим: монография / М.В. Богуславский. – Тверь: Научная книга, 2007. – 112 с.
3. Давыдова А. В.А. Сухомлинский и борьба идей в советской педагогике 60-х годов // Этюды о В.А. Сухомлинском. Педагогические апокрифы / Составление, предисловие, комментарии, вступления к частям книги О.В. Сухомлинской. – К.: Акта, 2008. – С. 388–392
4. Детское движение. Словарь-справочник. Издание 2-е, переработанное и дополненное. – М.: Ассоциация исследователей детского движения, 2005. – 543 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Петровский А. „Абстрактный гуманист” // Этюды о В.А. Сухомлинском. Педагогические апокрифы / Составление, предисловие, комментарии, вступления к частям книги О.В. Сухомлинской. – К.: Акта, 2008. – С. 414–417
7. Социокинетика: книга о социальном движении в детской среде. В 2-х частях / Сост. и ред.: Т.В. Трухачёва, А.Г. Кирпичник. – М.: Ассоциация исследователей детского движения, 2000. – Ч.ІІ. – 240 с.
8. Сухомлинская О.В. Послесловие // Этюды о В.А. Сухомлинском. Педагогические апокрифы / Составление, предисловие, комментарии, вступления к частям книги О.В. Сухомлинской. – К.: Акта, 2008. – С. 422–429
9. Сухомлинский В. Наша добрая семья (Записки пионервожатого) // Этюды о В.А. Сухомлинском. Педагогические апокрифы / Составление, предисловие, комментарии, вступления к частям книги О.В. Сухомлинской. – К.: Акта, 2008. – С. 31–33
10. Целищева Н. „Учительская газета” против „Народного образования” // Этюды о В.А. Сухомлинском. Педагогические апокрифы / Составление, предисловие, комментарии, вступления к частям книги О.В. Сухомлинской. – К.: Акта, 2008. – С. 417–419

У статті здійснено аналіз методики піонерської роботи у педагогічній системі Василя Олександровича Сухомлинського - видатного педагога, публіциста, дитячого письменника, члена-кореспондента Академії педагогічних наук РРФСР, Заслуженого вчителя школи УРСР, нагородженого орденом Леніна, директора відомої на весь світ Павлиської школи (Онуфріївський район на Кіровоградщині).

Ключові слова: методика піонерської роботи, педагогічна система В.О. Сухомлинського, дитячий рух.

В статье осуществлен анализ методики пионерской работы в педагогической системе Василия Александровича Сухомлинского - выдающегося педагога, публициста, детского писателя, члена-корреспондента Академии педагогических наук РСФСР, Заслуженного учителя школы УССР, награжденного орденом Ленина, директора известной на весь мир Павлиской школы (Онуфриивский район на Кировоградщине).

Ключевые слова: методика пионерской работы, педагогическая система В.О. Сухомлинского, детское движение.

In the article the analysis of method of pioneer work is carried out in the pedagogical system of Vasiliy Alexander Sukhomlinskogo - prominent teacher, publicist, child's writer, member-correspondent of Academy of pedagogical sciences of RSFSR, Deserved teacher of school of UKRAINE, recipient of an award an order Lenin, director of known for the whole world Pavliskoy of school (Onufriivskiy district on Kirovogradschini).

Keywords: method of pioneer work, pedagogical system of V.A. Sukhomlinskogo, child's motion.